

Protocol
Versie 6 mei 2020

Veilig blijven werken in tijden van COVID19

- Rijschoolbranche

Inhoudsopgave

- 1 Doel van dit protocol
- 2 Opzet van dit protocol
- 3 Bijzondere aandacht voor openstelling rijles motor-/bromfiets
- 4 Algemeen: verspreiding van het virus
- 5 Maatregelen
  - 5.1 Maatregelen ondernemers
  - 5.2 Maatregelen medewerkers
  - 5.3 Maatregelen rijsschoolhouders
    - 5.3.1. Theorielessen en andere trainingen
    - 5.3.2. Personenauto (rijbewijs B(E) en Taxi)
    - 5.3.3. Motor- en bromfietslessen (rijbewijs A(M))
    - 5.3.4. Vrachtauto- en autobuslessen (rijbewijs CDE)
    - 5.3.5. Tractorlessen (rijbewijs T)
  - 5.4 Maatregelen rijinstructeurs
  - 5.5 Maatregelen leerlingen/klanten/bezoekers
- 6 Uitwerking
  - 6.1 Feitelijke omschrijving hoe de 1,5 meter gehaald wordt in een standaardbedrijf
  - 6.2 Maatregelen per ruimte (1,5 meter/ hygiëne)
    - 6.2.1 Receptie/ balie
    - 6.2.2 Winkel
    - 6.2.3 Kantoor
    - 6.2.4 Magazijn
    - 6.2.5 Kantine
    - 6.2.6 Wachtruimte
    - 6.2.7 Toilet, was- en omkleedgelegenheid
    - 6.2.8 Examen bij het CBR
- 7 Handhaving
- 8 Communicatie
- 9 Totstandkoming
- 10 Contactpersonen van de betrokken organisaties

Bijlage 1

Bijlage 2

Bijlage 3

Disclaimer

Dit protocol is met de grootste zorg samengesteld. In geval van mogelijke onjuistheid in de informatie worden de auteurs graag hiervan op de hoogte gesteld. De inzichten met betrekking tot het COVID19-virus wisselen snel. De laatste versie van dit protocol is op te vragen via de betrokken organisaties of vindt u op de website van deze partijen. Dit protocol wordt indien nodig aangepast aan de laatste stand van de wetenschap en/of veranderde richtlijnen van de overheid. De werkgever, dan wel zelfstandig ondernemer is en blijft verantwoordelijk voor de beoordeling van de veiligheid in zijn/haar organisatie en dient de genoemde maatregelen toe te passen in relatie tot de specifieke omstandigheden in zijn/haar organisatie. De auteurs kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor enige onjuistheid in de informatie.

1. Doel van dit protocol

Het doel van dit protocol is om veilig door te werken ten tijde van de COVID19-crisis, met het oog op bescherming van de gezondheid van de medewerkers, ondernemers, klanten, leveranciers en overige betrokkenen, en ter voorkoming van verspreiding van het virus. De voorgeschreven richtlijnen van het RIVM dienen hierbij als uitgangspunt. Bij wijziging van de inzichten op het gebied van COVID19 zal dit document worden geactualiseerd. Ten minste één keer per maand, of vaker als de actualiteit dat vraagt, bespreken partijen het protocol op basis van ervaring, het uitwisselen van best practices of nieuwe RIVM-adviezen. Updates worden zo snel mogelijk naar ondernemingen gecommuniceerd. Protocollen zijn nodig om de algemene regels van het RIVM te vertalen naar de realiteit van de openbare ruimte, de werkvloer, het sportveld of de school. Dit algemene protocol voor de Rijsscholen is in samenwerking tot stand gekomen door de brancheverenigingen (BOVAG, FAM, LBKR, VRB), ANWB Rijopleidingen, KNMV, IBKI en CBR met als doel één gezamenlijk protocol dat werkbaar is voor consumenten, medewerkers en ondernemers binnen de rijsschoolbranche.

2. Opzet van dit protocol

- Het protocol gaat uit van de meest actuele richtlijnen van het RIVM.
- Het protocol is gebaseerd op de bio-arbeidshygiënische strategie, de zogenaamde bronaanpak.
- Het protocol is gebaseerd op beoordelingskader Ministerie EZK, zie bijlage 2.
- De inhoud van dit protocol is bestemd voor bedrijven, medewerkers, klanten, toeleveranciers in de Rijsscholenbranche.
- In dit protocol wordt rekening gehouden met de nog te ontvangen rapporten van TNO en RDW inzake het al dan niet voorzien van folie of andere vorm van afscherming tussen leerling en instructeur in de vrachtwagen en personenwagen, alsmede uitspraken over het al dan niet gebruiken van de airco/ luchtventilatie.

3. Bijzondere aandacht voor gefaseerde opstart rijsschoolbranche

Op 1 mei 2020 heeft het ministerie van I&W laten weten dat de rijopleiding voor Motor en bromfietsen (rijbewijs A en AM) weer opgestart kunnen worden. Dit protocol betreft maatregelen voor alle rijbewijzen. Van dit protocol is een uittreksel gemaakt voor A en AM rijbewijzen en deze is op 2 mei 2020 door de brancheorganisaties apart verspreid.

4. Algemeen: verspreiding van het virus¹

Het virus verspreidt zich via druppeltjes in de lucht. De druppeltjes komen uit neus, keel en mond. Bij hoesten, kuchen, niezen, spreken, etc. kunnen de druppeltjes vrijkomen waarin het virus zit. Overdracht van het virus van persoon op persoon vindt plaats als iemand aan deze druppeltjes wordt blootgesteld.

De basismaatregelen om verspreiding van druppeltjes te voorkomen zijn:

- Afstand houden van tenminste 1,5 m tot andere personen.
- Thuisblijven bij klachten (griep, hoesten, kortademigheid, koorts).

De vrijgekomen druppeltjes met virus kunnen op handen terecht komen. De handen hebben contact met allerlei voorwerpen en materialen (deurhendels, stuur, versnellingspook, handrem, spiegels, hoofdsteun, sluiting veiligheidsgordel, stoelknoppen, touchscreen, etc.). Overdracht van het virus van persoon op persoon vindt plaats als iemand anders ook contact heeft met het besmette materiaal en vervolgens contact heeft met ogen, neus of mond waardoor het virus in het lichaam kan komen. Het virus kan enkele uren tot dagen blijven leven, dus goede hygiëne is van belang.

De basismaatregelen om verspreiding via contact te voorkomen zijn:

---

¹ Volgens de meest recente informatie van het RIVM

Dit protocol wordt bijgewerkt als er nieuwe richtlijnen zijn. Kijk voor actuele informatie over het COVID19-virus en maatregelen op www.rivm.nl.

- Verspreiding van druppeltjes met virus voorkomen door in de elleboog te hoesten, kuchen en niezen.
- Tenminste 6 keer per (werk)dag handen wassen met water en zeep volgens de voorschriften. In ieder geval moeten de handen worden gewassen voor het eten, na toiletbezoek, na het schoonmaken, na het snuiten van de neus.
- Geregeld reinigen (met water en zeep en daarna met desinfectiemiddel) van middelen/voorwerpen die door meerdere personen worden vastgepakt of aangeraakt.

5 Maatregelen

Omdat het COVID19-virus besmettelijk is, moet u als ondernemer maatregelen nemen die de veiligheid van uw medewerkers, van uw klanten, uw leveranciers en u zelf vooropstellen.

5.1 Maatregelen ondernemers

- Neem organisatorische maatregelen binnen het bedrijf. Maak ook iemand COVID19-verantwoordelijk: iemand die continu aandacht heeft voor de risico's van COVID19 en een veilige werkwijze en die fungeert als aanspreekpunt en maatregelen/hulpmiddelen organiseert. Denk hierbij aan de preventiemedewerker.
- Werkzaamheden waarvan de aard van het werk het toelaat, worden indien mogelijk vanuit huis gedaan.
- Werk zoveel mogelijk op afspraak.
- Vermijd onderling contact en zorg dat iedereen 1,5 meter afstand tot elkaar kan houden door dosering, routing en markering van afstanden.
- Regels voor bezoekers en klanten zijn indien mogelijk ook zichtbaar op de website (pop-up of homepage). In hoofdstuk 5 wordt beschreven hoe de 1,5 meter gehaald wordt in bedrijven
- Regels voor klanten/bezoekers worden, als een bevestiging afspraak/reservering digitaal gedaan wordt, gecommuniceerd.
- Hang hygiëne- en gedragsregels op bij de ingang van het bedrijf en herhaal dit ook binnen.
- Informeer de bezoekers over het maximaal aantal bezoekers dat de bedrijfsruimte mag betreden. Dit maximum is beperkt indien de omgeving niet in staat is voldoende bezoekers op te vangen met inachtneming van de RIVM-richtlijnen. Denk hierbij aan onvoldoende parkeerplekken in de omgeving om 1,5 meter afstand te kunnen houden, te veel drukte op straat door bijv. rijen, roep bezoekers en collega's op hun aanwezigheid op locatie te beperken met het oog op de impact op de omgeving.
- Hygiëneregels hangen op een zichtbare plek in het bedrijf (poster **bijlage 1** Rijksoverheid). Voorbeelden zijn:
  - Presenteren van de regels op een display bij de toegang.
  - Presenteren op toegangsdeur(en).
  - Op alle toiletten en in kantines.
  - Markeringen/afzettingen van afstanden bij toegang/ingang/receptie.
- Naast iedere kraan en naast iedere deur moeten desinfectiemiddelen en een instructieposter worden geplaatst. Zie erop toe dat deze middelen tijdig aangevuld worden en dat deze liefst zonder contact ingeschakeld worden. Haal stoffen handdoeken weg en vervang ze door papieren handdoeken.
- Zorg voor maximale hygiëne: alle contactoppervlakten worden geregeld (dagelijks of telkens na gebruik) gedesinfecteerd, zoals pinautomaat, balie, deurknoppen, koffiemachine, leuning, prullenbakken, gereedschap, sleutels, toilet, bedieningsmiddelen voertuigen, etc. volgens de richtlijnen vanuit het RIVM (hoofdstuk 2 en 3):
<https://lci.rivm.nl/index.php/richtlijnen/reiniging-desinfectie-en-sterilisatie-de-openbare-gezondheidszorg>. Zorg er in ieder geval voor dat medewerkers minstens 1x per uur, voor en na

het helpen van een bezoeker, hun handen wassen en dat oppervlaktes minstens 1x per uur of voor iedere nieuwe gebruiker gedesinfecteerd worden.

- Tenminste 6 keer per (werk)dag handen wassen met water en zeep volgens de voorschriften. In ieder geval moeten de handen worden gewassen voor het eten, na toiletbezoek, na het schoonmaken, na het snuiten van de neus.
- Geef medewerkers een uitgebreide instructie over de uitvoering van het protocol in het bedrijf voordat medewerkers hun werk hervatten.
- Geef medewerkers de instructie dat zij klanten/bezoekers aanspreken op overtreding van de regels.
- Geef medewerkers instructie over juist gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's): wanneer en hoe te gebruiken. Zorg dat de nodige beschermingsmiddelen beschikbaar zijn.
- Alle persoonlijke beschermingsmiddelen voor tegengaan van verspreiding van het COVID19-virus worden door de werkgever gratis ter beschikking gesteld en tenminste één keer per dag aangevuld.
- Werk zoveel mogelijk in vaste teams.
- Zorg voor handhaving van de regels in en om het bedrijf waarbij mogelijk samengewerkt wordt in de handhaving met externe partijen (bijv. inspecties, gemeente voor handhaving publieke ruimte om het bedrijf heen).
- Reis alleen samen als apart vervoer niet geregeld kan worden. Als er toch samen gereisd moet worden, hanteer dan de volgende regels:
  - o Samen reizen met meer dan twee personen is niet toegestaan, tenzij tenminste 1,5 meter onderlinge afstand aangehouden worden.
  - o Zorg voor extra ventilatie in vervoersmiddel, bij mooi weer door het raam te openen.
  - o Neem telkens op dezelfde plek plaats.
  - o Zorg voor optimale hygiëne door de bedieningsmiddelen extra te reinigen (deurhendels, stuur, versnellingspook, handrem, spiegels, hoofdsteun, sluiting veiligheidsgordel, stoelknoppen, touchscreen, etc.) en regelmatig te desinfecteren met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.
- Aanpassingen op de werkplek zullen in samenspraak met de Ondernemingsraden/ Personeelsvertegenwoordigingen gebeuren met betrekking tot de wettelijke verplichte Risico-Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) waarin bedrijven aangeven welke specifieke maatregelen zij gaan nemen om het risico op besmetting te voorkomen

5.2 Maatregelen medewerkers

- Blijf thuis als je een van de volgende klachten hebt: verkoudheid, loopneus, keelpijn, lichte hoest, koorts (vanaf 38 °C). Je kunt pas weer naar buiten wanneer je 24 uur geen klachten meer hebt.
- Blijf thuis als iemand in jouw huis koorts heeft (vanaf 38 °C) en/of benauwdheidsklachten. Als iedereen gedurende 24 uur geen klachten heeft, mag je weer naar buiten.
- Houd 1,5 meter afstand bij uitvoering werk, pauze, lunch, instructie, overleg, etc.
- Als op de werkplek geen afstand van minimaal 1,5 meter aangehouden kan worden, neem dan de volgende beheersmaatregelen:
  - o Voorkom fysiek contact door bijvoorbeeld aanpassing van de werkvolgorde, het plaatsen van een scherm tussen twee mensen, etc.
  - o Beperk het aantal mensen dat tegelijkertijd op dezelfde locatie werkt (bijv. maximum aantal per zone/één activiteit per zone).
  - o Beperk de tijd dat je nauw samenwerkt (stel bijvoorbeeld een tijdslimiet in, bijvoorbeeld: bij voorkeur niet langer dan 15 min).
  - o Zorg dat in vaste groepen/ tweetallen (buddy's) wordt gewerkt om contact met anderen te beperken.
  - o Gebruik eventueel additionele persoonlijke beschermingsmiddelen.
- Schud geen handen.

- Gebruik zoveel mogelijk eigen apparatuur, gereedschap, telefoon, etc. en reinig die ook regelmatig.
- Conform de adviezen van het RIVM zorgt regulier schoonmaken van oppervlakken en aanraakpunten in normale situaties voor een voldoende hygiëneniveau om besmetting te voorkomen. Reinig spullen, materieel en gereedschappen geregeld, bijv. na iedere klus. Desinfecteer deze bij voorkeur. Desinfecteer vaststaand of schaars materiaal voor iedere nieuwe gebruiker.
- Was je handen geregeld uitvoerig met water en zeep, in ieder geval voor en na pauze, het eten, toiletbezoek, een klus, reizen met OV, schoonmaken, na het snuiten van de neus, etc.
Volg de richtlijn voor handen wassen: <https://www.rivm.nl/hygiene/handen-wassen>
- Hoest, kuch en nies in je elleboog. Gebruik papieren zakdoekjes en gooi deze direct na gebruik weg.
- Gebruik voorgeschreven PBM's op de juiste wijze. Zorg voor geregelde vervanging. Zie voor juiste wijze van gebruik van PBM bijlage 3.
- Stel vast of er een noodzaak is om samen te reizen. Kom zoveel mogelijk alleen naar het werk.
- Reis alleen samen als apart vervoer niet geregeld kan worden. Als er toch samen gereisd moet worden, hanteer dan de volgende aanwijzingen:
  - o Samen reizen met meer dan twee personen is niet toegestaan, tenzij tenminste 1,5 meter onderlinge afstand aangehouden worden.
  - o Stap zo in en uit, dat je elkaar in het voertuig niet hoeft te passeren en houdt 1,5 meter afstand.
  - o Reis, zover het kan, steeds met dezelfde collega's.
  - o Zorg voor extra ventilatie in vervoersmiddel, bij mooi weer door het raam te openen.
  - o Neem telkens op dezelfde plek plaats.
  - o Zorg voor optimale hygiëne door de bedieningsmiddelen extra te reinigen (stuur, versnellingspook, deurklink, touchscreen, hoofdsteen etc.) en regelmatig te desinfecteren met 70% isopropanolalcohol of schoonmaakalcohol van 70% (IPA) in andere vorm.
- Voor thuiswerken geldt dat de werkgever moet zorgen voor een veilige en gezonde werkplek en voldoende instructie over het juiste gebruik ervan. Als er nog geen goed ingerichte thuiswerkplek is, dan moet er overleg zijn tussen medewerker en werkgever over wat er nodig is om klachten te voorkomen (een goede bureaustoel, los beeldscherm, laptopstandaard, losse muis en een toetsenbord).
- Bij twijfel rond ziekte kunnen medewerkers terecht bij een bedrijfsarts (open spreekuur).

5.3 Maatregelen rijsschoolhouders

Check vooraf: De rijsschoolhouder is verantwoordelijk dat voorafgaand aan de dienstverlening wordt vastgesteld dat zowel instructeurs, leerlingen als huisgenoten van voorgenoemde groepen geen klachten hebben die passen bij COVID-19. Voorafgaand aan de werkdag dienen aan de instructeurs de volgende 2 controlevragen te worden gesteld:

- I. Heb jij of iemand in je huishouden in de afgelopen 14 dagen de diagnose COVID19 gehad?
- II. Heb jij of iemand in je huishouden in de afgelopen 24 uur last gehad van koorts, hoesten, verkoudheid, kortademigheid of benauwdheidsklachten?

De instructeur dient voorafgaand aan elke les dezelfde vragen te stellen aan de leerling. Worden hier beide vragen met 'nee' beantwoord, dan kan de les starten.

5.3.1 Theorielessen en andere trainingen

- Theorielessen, en bij- en nascholingscursussen kunnen worden toegestaan op voorwaarde dat er een minimale afstand van 1,5 meter is tussen alle leerlingen. Mogelijk moet dan het aantal

Dit protocol wordt bijgewerkt als er nieuwe richtlijnen zijn. Kijk voor actuele informatie over het COVID19-virus en maatregelen op www.rivm.nl.

leerlingen per les worden verlaagd. Wanneer dit niet mogelijk is, bestaat er eventueel de mogelijkheid om acrylaatschermen te plaatsen tussen de leerlingen.

- Markeer ruimtes op vloer om de 1,5 meter tot elkaar te borgen.
- Bij gebruik van de simulator moeten leerlingen voor gebruik hun handen wassen en/ of wegwerphandschoenen gebruiken.
- Voorafgaand en na de training worden aangeraakte oppervlakken door een medewerker van de rijsschool gedesinfecteerd met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.

5.3.2 Personenauto (rijbewijs B(E) en Taxi)

- In het lesvoertuig mogen maximaal twee mensen zitten – de leerling en de rijinstructeur. Contact met andere leerlingen moet te allen tijde worden voorkomen. Aanbevolen wordt om lessen te starten vanaf een afgesproken ontmoetingspunt.
- Tussen twee lessen met twee leerlingen moet er altijd een pauze zijn van minimaal tien minuten, om het voertuig goed te ventileren en te desinfecteren door de instructeur met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.
- Bedieningsmiddelen (deurhendels, stuur, versnellingspook, handrem, spiegels, hoofdsteen, sluiting veiligheidsgordel, stoelknoppen, touchscreen, etc.) worden door de instructeur na elke leerling gedesinfecteerd met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.
- Aanvullend kunnen leerling en instructeur zelfstandig besluiten om een eenvoudig soort mondkapjes te dragen en handschoenen. Leerlingen moeten zelf zorgdragen voor deze beschermingsmaterialen als ze die willen dragen.
- Het is aan te bevelen om de ventilatie/ airconditioning tijdens de les zo veel mogelijk uit te schakelen. En beperk ook luchtcirculatie door de ramen zowel mogelijk gesloten te laten. Het kan zijn dat dit verplicht wordt gesteld door het RIVM. Op dit moment is dat nog niet bekend.
- Vermijd fysiek contact, houd onderling tenminste 1,5 m afstand buiten de auto;
- Na de les de auto verlaten en buiten de auto aanvullende instructies geven, afspraken maken, etc.
- *In het geval van een Taxi moet aanvullend een scherm worden geplaatst tussen de voor- en achterbank, dat voldoet aan de door het CBR gestelde eisen, tussen de bestuurder en de passagiersstoel. Zie protocol taxi en Corona-patiënten vervoer*
- Geef medewerkers een uitgebreide instructie over de wijze waarop het protocol in de diverse locaties van het bedrijf moet worden uitgevoerd.
- Geef medewerkers de instructie dat zij klanten/bezoeker moeten aanspreken op ongewenst gedrag bij overtreding van de regels.
- Instructies en maatregelen ook in het lesvoertuig zichtbaar aangeven.
- Als er updates komen op deze afspraken worden die zo snel mogelijk gecommuniceerd.

5.3.3 Motor- en bromfietslessen (rijbewijs A(M))

- Bij het geven van motor- en bromfietslessen delen rijinstructeur en leerling geen krappe ruimte. Anders dan voorheen moeten leerlingen hun eigen helmen, handschoenen en kleding meenemen.
- Communicatieset en bedieningsmiddelen van het lesvoertuig dienen voor en na elke rijles te worden door de instructeur gedesinfecteerd met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.
- Gebruik van eigen oortjes door de leerling wordt aanbevolen.
- Activiteiten vinden zoveel mogelijk buiten plaats.
- Vermijd onderling contact en houd tenminste 1,5 m onderlinge afstand.

- Bij het geven van uitleg en beantwoorden van vragen dient altijd een minimale afstand van 1,5 meter te worden aangehouden.
- Bij het geven van instructie binnen de 1,5 meter en waarbij het voertuig van de leerling dient te worden aangeraakt, wordt aanbevolen om motor- of in ieder geval wegwerphandschoenen te dragen.
- Instructeurs mogen geen leerlingen achterop nemen en instructeur mag niet achterop plaatsnemen bij leerling (eventueel moet de leerling op eigen gelegenheid naar het oefenterrein komen en daar pas met de motorrijles beginnen).
- Geef medewerkers een uitgebreide instructie over de wijze waarop het protocol in de diverse locaties van het bedrijf moet worden uitgevoerd.
- Geef medewerkers de instructie dat zij klanten/bezoeker moeten aanspreken op ongewenst gedrag bij overtreding van de regels.
- Instructies en maatregelen worden voorafgaand aan de les met de leerling nogmaals doorgenomen. Als er updates komen op deze afspraken worden die zo snel mogelijk gecommuniceerd.

5.3.4 Vrachtauto- en autobuslessen (rijbewijs CDE)

- Niet met meer dan twee personen in een voertuig, tenzij onderlinge afstand tenminste 1,5 m is, ook bij in- en uitstappen.
- Bedieningsmiddelen (deurhendels, stuur, versnellingspook, handrem, spiegels, hoofdsteun, sluiting veiligheidsgordel, stoelknoppen, touchscreen, etc.) worden door de instructeur na elke leerling gedesinfecteerd met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.
- Vermijd fysiek contact, houd onderling tenminste 1,5 m afstand buiten de auto.
- Plan extra tijd (10 minuten) tussen de lessen met twee leerlingen om het voertuig goed te reinigen door de instructeur en te ventileren door ramen/portieren tegenover elkaar te openen.
- Aanvullend kunnen leerling en instructeur zelfstandig besluiten om een eenvoudig soort mondkapjes te dragen en handschoenen. Leerlingen moeten zelf zorgdragen voor deze beschermingsmaterialen als ze die willen dragen.
- Het is aan te bevelen om de ventilatie/ airconditioning tijdens de les zo veel mogelijk uit te schakelen. En beperk ook luchtcirculatie door de ramen zowel mogelijk gesloten te laten. Het kan zijn dat dit verplicht wordt gesteld door het RIVM. Op dit moment is dat nog niet bekend.
- Instructies en maatregelen ook in het lesvoertuig zichtbaar aangeven.

5.3.5 Tractorlessen (rijbewijs T)

- De tractor heeft in de meeste gevallen slechts één toegangsdeur aan de linkerkant van het voertuig voor zowel toezichthouder als feitelijke bestuurder. Ook dit heeft consequenties voor hygiëne-maatregelen en de aan te brengen folie (als dit überhaupt al mogelijk is). Dit moet aanvullend nader worden onderzocht op haalbaarheid en uitvoering, eveneens conform de werkwijze tijdens de voertuigschouwing (B en C) van 24 april jl.
- Bedieningsmiddelen (deurhendels, stuur, versnellingspook, handrem, spiegels, hoofdsteun, sluiting veiligheidsgordel, stoelknoppen, touchscreen, etc.) worden door de instructeur na elke leerling gedesinfecteerd met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.
- Vermijd fysiek contact, houd onderling tenminste 1,5 m afstand buiten de auto.
- Plan extra tijd (10 minuten) tussen de lessen met twee leerlingen om de tractor goed te reinigen en te ventileren door ramen/portieren tegenover elkaar te openen.

- Aanvullend kunnen leerling en instructeur zelfstandig besluiten om een eenvoudig soort mondkapjes te dragen en handschoenen. Leerlingen moeten zelf zorgdragen voor deze beschermingsmaterialen als ze die willen dragen.
- Het is aan te bevelen om de ventilatie/ airconditioning tijdens de les zo veel mogelijk uit te schakelen. En beperk ook luchtcirculatie door de ramen zowel mogelijk gesloten te laten. Het kan zijn dat dit verplicht wordt gesteld door het RIVM. Op dit moment is dat nog niet bekend.
- Instructies en maatregelen ook in het lesvoertuig zichtbaar aangeven.

5.4 Maatregelen rijinstructeurs

- De instructeur is verantwoordelijk dat voorafgaand aan de dienstverlening wordt vastgesteld dat zowel leerlingen als huisgenoten van voorgenoemde groepen geen klachten hebben die passen bij COVID-19. Voorafgaand aan de lessen dienen aan de leerling de volgende 2 controlevragen te worden gesteld: Heb jij of iemand in je huishouden in de afgelopen 14 dagen de diagnose COVID19 gehad?
- Heb jij of iemand in je huishouden in de afgelopen 24 uur last gehad van koorts, hoesten, verkoudheid, kortademigheid of benauwdheidsklachten?
- Worden hier beide vragen met 'nee' beantwoord, dan kan de les starten.
- Aanvullend kunnen leerling en instructeur zelfstandig besluiten om een eenvoudig soort mondkapjes te dragen en handschoenen. Leerlingen moeten zelf zorgdragen voor deze beschermingsmaterialen als ze die willen dragen.
- Schud geen handen.
- Informatie over werkwijze ivm COVID19 voor leerlingen staan op de website (pop-up of homepage).
- Informatie over werkwijze ivm COVID19 voor leerlingen worden telefonisch doorgenomen (intake).
- Informatie over werkwijze ivm COVID19 voor leerlingen worden ook digitaal gecommuniceerd bij bevestiging afspraak/reservering.
- Informatie over werkwijze ivm COVID19 voor leerlingen worden zichtbaar gemaakt op de vestiging en in de lesvoertuigen.
- Maak algemene ruimtes op reguliere wijze schoon.
- Maak contactoppervlakken en aanraakpunten (deurhendels, stuur, versnellingspook, handrem, spiegels, hoofdsteun, sluiting veiligheidsgordel, stoelknoppen, touchscreen, etc.) in de lesauto voor en na elke leerling schoon met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.
- Was je handen min. 6x per dag, volgens de instructie. In ieder geval voor het eten, na toiletbezoek, na het reizen met het openbaar vervoer, na het schoonmaken.
- Hoest, kuch en nies in de elleboog en neem papieren zakdoekjes mee.
- Neem afsluitbare afvalzakjes mee in het lesvoertuig en laat de leerling na afloop van de les deze meenemen en weggoaien.
- Blijf thuis als je een van de volgende klachten hebt: neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn, lichte hoest, verhoging (tot 38 C°).
- Blijf thuis als iemand in jouw huis koorts heeft (vanaf de 38 C°) en/of benauwdheidsklachten.

5.5 Maatregelen leerlingen/klanten/bezoekers

- Schud geen handen.
- Spreek de regels vooraf af met de rijinstructeur en lees de afspraken op de site.
- Blijf thuis als je een van de volgende klachten hebt: neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn, lichte hoest, verhoging (tot 38 C°).

- Blijf thuis als iemand in jouw huis koorts heeft (vanaf de 38 C°) en/of benauwdheidsklachten.
- Was voorafgaand aan de afspraak/het bezoek je handen met zeep, minimaal 20 seconden. Gebruik bij voorkeur papier handdoekjes voor het afdrogen van je handen.
- Houd 1,5 meter afstand tot de volgende leerling bij het in- en uitstappen.
- Handel zaken zoveel mogelijk digitaal of telefonisch af.
- Vermijd het openbaar vervoer.

6. Uitwerking

6.1 Feitelijke omschrijving hoe de 1,5 meter gehaald wordt in een standaardbedrijf

Situaties alle sectoren	Bronaanpak	Technisch en organisatorische maatregelen	Persoonlijke beschermingsmiddelen
Algemene maatregelen in uw bedrijf	<ul style="list-style-type: none"> - Niet naar het werk gaan door medewerker bij COVID19-infectie van jezelf of een gezinslid. - Niet naar het werk gaan bij verkoudheidsklachten. - Niet naar het werk gaan als een gezinslid koorts heeft. - Thuiswerk organiseren als de functie dat toelaat, in overleg met de werkgever. <p>Uitzondering is de medewerker in een cruciaal beroep in een vitaal proces.² Tevens zijn uitgezonderd medewerkers die onmisbaar zijn voor cruciale beroepsgroepen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Schud geen handen. - Houd 1,5 meter afstand tot andere personen.³ - Regelmatig de handen wassen en/of gebruik maken van desinfecterende handgel. 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm.⁴ Was je handen min. 6x per dag, volgens de instructie. In ieder geval voor het eten, na toiletbezoek, na het reizen met het openbaar vervoer, na het schoonmaken of na het aanraken van bijvoorbeeld sleutels of leveringen van derden. - Gezicht niet of zo weinig mogelijk aanraken, in de elleboog niezen/ hoesten, zelf papieren zakdoekjes meenemen. En deze direct na één keer gebruik weggooien. Daarna handen wassen. - Regelmatig schoonmaken. Als het kan spullen/gereedschappen desinfecteren met 70% isopropanolalcoholdoekjes 	Als contact met oppervlakken die mogelijk besmet zijn met virus niet te vermijden is, draag dan handschoenen. Alle typen handschoenen zijn geschikt, zorg wel dat ze na gebruik worden weggegooid of worden gereinigd met water en zeep of worden ontsmet.

² Raadpleeg voor een overzicht van de vitale processen en cruciale beroepen de volgende website:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/veelgestelde-vragen-over-coronavirus-en-kinderopvang/cruciale-beroepen>

³ Dit geldt voor alle personen op en rond de werkplek en geldt gedurende de hele dag voor alle voorkomende werkzaamheden. Het streven is 1,5 meter afstand. Het gaat hierbij vooral om bewustzijn van mensen op de werklocaties vergroten. Als mensen niet anders kunnen dan dichters dan 1,5 meter bij elkaar in de buurt komen, dan gelden de hygiëne-eisen.

⁴ Opgelet: door veelvuldig handen wassen en desinfecteren ontvet de huid, waarmee de zogenaamde barrièrefunctie verdwijnt. Om dat tegen te gaan dient regelmatig een verzorgende handcrème te worden gebruikt.

Dit protocol wordt bijgewerkt als er nieuwe richtlijnen zijn. Kijk voor actuele informatie over het COVID19-virus en maatregelen op www.rivm.nl.

Situaties alle sectoren	Bronaanpak	Technisch en organisatorische maatregelen	Persoonlijke beschermingsmiddelen
		<ul style="list-style-type: none"> of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm. - Deel je gereedschap en telefoon niet met anderen. - Houd materieel, gereedschap en PBM's schoon. - Vervang PBM's (handschoenen, wegwerphandschoenen) regelmatig bijvoorbeeld na iedere klus. - Ventileer werk- en kantoorruimte. - Werk zoveel mogelijk in vaste teams. - Hygiëneregels hangen op een zichtbare plek in het bedrijf door bijvoorbeeld het presenteren van de regels op een display bij de toegang, het presenteren op toegangsdeur(en) en markeringen/afzettingen van afstanden bij toegang/ingang/receptie. 	
Chauffeurs en samen reizen	<ul style="list-style-type: none"> - Stel vast of er noodzaak is om samen te reizen. - Reis zoveel mogelijk met eigen vervoer. - Reis alleen samen als apart vervoer niet geregeld kan worden. - Samen reizen met meer dan twee personen is niet toegestaan, tenzij tenminste 1,5 meter onderlinge afstand aangehouden worden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Telkens op dezelfde plek plaatsnemen. - Houd onderling 1,5 m afstand, ook bij in- en uitstappen. - Zorg voor optimale hygiëne door de bedieningsmiddelen extra te reinigen (deurhendels, stuur, versnellingspook, handrem, spiegels, hoofdsteun, sluiting veiligheidsgordel, stoelknoppen, touchscreen, etc.) en regelmatig te desinfecteren met 70% isopropanolalcoholdoekjes of schoonmaakalcohol van 70 % (IPA) in andere vorm. - Hygiëneregels hangen op een zichtbare plek in het bedrijf door bijvoorbeeld het presenteren van de regels op een display bij de toegang, het presenteren op toegangsdeur(en) en markeringen/afzettingen van afstanden bij toegang/ingang/receptie. 	

6.2 Maatregelen per ruimte (1,5 meter / hygiëne)

Voor alle ruimtes geldt:

- Maak algemene ruimtes op reguliere wijze schoon.
Overleg (met het schoonmaakbedrijf) of verhoging van de schoonmaakfrequentie wenselijk is, gezien gebruiksintensiteit en mate van vervuiling.
- Maak contactoppervlakken (balies, werkplekken) en aanraakpunten meerdere keren per dag schoon op de reguliere wijze. Frequentie afhankelijk van gebruiksintensiteit en vervuiling (en in overleg met schoonmaakbedrijf).
- Zorg dat de schoonmaker veilig kan werken met voldoende afstand tot andere mensen. Zorg dat de ruimte waar de schoonmaker aan het werk is, niet toegankelijk is voor anderen, of zet een voldoende grote werkruimte rondom de schoonmaker af.

6.2.1 Receptie, balie

- Laat klanten zoveel mogelijk op afspraak komen.
- Geef klanten/bezoekers vooraf de COVID19-regels die ter plaatse gelden.
- Scheid bezoekersstromen zoveel mogelijk.
- Vermeld de instructies op de toegangsdeur voor het maximaal aantal personen aan de receptie/balie.
- Verzamel voor de afspraak zo veel mogelijk informatie vooraf per telefoon, e-mail, app of website.
- Bij voorkeur zit zo lang mogelijk één en dezelfde medewerker achter de receptie. Bij een wisseling wordt de werkomgeving achter het scherm gedesinfecteerd door de vertrekkende medewerker.
- Maximaal 1 klant tegelijkertijd aan de receptiebalie (met behoud van 1,5 meter afstand), de volgende klant laten wachten op minimaal 1,5 meter afstand óf in de auto.
- Een mogelijke aanvullende maatregel is het plaatsen van een doorzichtig scherm op de balie.
- Documenten zoveel mogelijk digitaal afhandelen (mailen, fotograferen, scannen) in plaats van op papier.
- Klant legt sleutel en eventuele documenten op specifieke plaats op balie. De sleutel wordt gedesinfecteerd na ontvangst. Bij teruggaaf sleutel en papieren wordt dezelfde werkwijze in omgekeerde volgorde gehanteerd: voor teruggaaf de sleutel desinfecteren.
- Na elke intake met overdracht van middelen de handen goed wassen.

6.2.2 Winkel

- Stimuleer de mogelijkheid van online bestellen en bezorgen van middelen.
- Stimuleer dat klanten een afspraak maken om naar de winkel te komen.
- Bied de mogelijkheid om gekochte spullen op te halen zonder het betreden van de winkel.
- Geef in winkels het maximum aantal klanten aan dat tegelijkertijd in de winkel mag zijn. Richtlijn is maximaal 1 klant per 10 vierkante meter winkelvloeroppervlak.
- Creëer looproutes/ looprichting. Zorg eventueel voor een vaste route door de winkel.
- Bied binnenkomende klanten de mogelijkheid de handen te desinfecteren (sanitizing).
- Bedien klanten zoveel mogelijk van achter een balie. Plaats eventueel een doorzichtig scherm waarachter de klant bediend wordt.
- Maximaal 1 persoon aan de balie/kassa. Anderen houden 1,5 meter afstand.
- Markeer strepen op de grond over de aan te houden onderlinge afstand.
- Vul de schappen in een winkel op rustige momenten, zo mogelijk buiten openingstijden.
- Zorg dat de bevoorrading van de winkel waar mogelijk gescheiden is van de toegang van de klanten.

- Overweeg gewijzigde openingstijden om spreiding van klanten te faciliteren of biedt private shopping aan.
- Zorg voor veelvuldig dagelijkse desinfectie van bedieningsmiddelen, contactoppervlakken, deurklinken, e.d.
- Stimuleer dat mensen alleen naar de winkel gaan.
- Betalen bij voorkeur contactloos of met pin. Maak een specifieke plek waar geld kan worden neergelegd. Reinig die plek geregeld na gebruik.
- Reinig de handen geregeld in het bijzonder na ontvangst van geld.

6.2.3 Kantoor

- Voer kantoorwerkzaamheden wanneer mogelijk uit vanuit huis. Dit zijn vrijwel alle administratieve taken en overleggen.
- Bezoek op kantoor zoveel mogelijk afhouden en zo mogelijk op afstand uitvoeren: telefoon, videobellen, etc.
- Afstand van 1,5 meter markeren bij drukke plekken, zoals in coffee corner, bij kopieerapparaat en in garderobe (bijv. door visuele cirkels op vloer).
- Om piekdruk te voorkomen gespreide aanvangstijden en vertrektijden aanhouden.
- Bij meerdere afdelingen binnen een bedrijf wordt onderling contact zoveel mogelijk vermeden.
  - Zorg dat medewerkers van een afdeling op die afdeling blijven.
  - Zorg voor voldoende beschermende middelen en hygiënische maatregelen (handgel, water en zeep) op de afdeling.
  - Desinfecteer bureaus/balies na gebruik.
  - Bij gedeelde computers/toetsenborden/muis deze desinfecteren.
  - Houd teamsamenstelling zoveel mogelijk constant en vermijd uitwisseling van personen tussen teams.
  - Beperk de teamgroottes zoveel mogelijk, zodat op een afdeling 1,5 m afstand van elkaar gehouden kan worden.
  - Bij grotere groepen is het van belang dat niet iedereen tegelijk op bepaalde plaatsen is. Hanteer bijv. verschillende opkomst-, pauze-, lunch- en eindtijden.

Er wordt verder ook gewerkt aan één nationaal protocol voor alle kantoren. Dit protocol zal in werking treden wanneer het kabinet besluit dat thuiswerken geleidelijk kan worden uitgefaseerd.

6.2.4 Magazijn

- Beperk het contact met de koeriers en bezorgdiensten zoveel mogelijk.
- Laat producten zoveel mogelijk op een vaste plek afleveren, bij voorkeur bij een toegang van het bedrijf of nachtvrachtruimte.
- Beperk het aftekenen van bonnen van ontvangst (papier of digitaal) zoveel mogelijk.
- Indien digitaal afgetekend moet worden, reinig dan het apparaat (en pennetje) geregeld na gebruik.
- Indien papieren afgetekend moeten worden, gebruik dan de eigen pen.
- Laat geen derden toe tot het magazijn.
- Creëer voor zover mogelijk een looproute/ looprichting.
- Bedien klanten van achter een balie, eventueel voorzien van doorzichtig (plexiglas) scherm.
- Betaling per bank, pin of contactloos (pin of mobiel).

6.2.5 Kantine

- Beperk de kantinediensten zoveel mogelijk (minder transport, minder contact met middelen, kleinere bezoekersaantallen).

Dit protocol wordt bijgewerkt als er nieuwe richtlijnen zijn. Kijk voor actuele informatie over het COVID19-virus en maatregelen op www.rivm.nl.

- Voor en na de lunch/pauze handen wassen.
- Houd tijdens de lunch of pauze tenminste 1,5 m afstand tot elkaar, eventueel kunnen ook vakken met tape op de grond aangegeven worden.
- Als de ruimte te klein is, ga dan zoveel mogelijk gescheiden van elkaar zitten of ga in verschillende shifts eten/pauzeren.
- Het is niet toegestaan in de werkplaats te eten.
- Reinig de gebruikte materialen na lunch/pauze (denk aan: tafel, aanrecht, servies, bestek, knoppen/display koffiemachine, potten, etc.).

6.2.6 Wachtruimte

- Sluit wachtruimtes als de 1,5 meter onderlinge afstand niet gegarandeerd kan worden of maximeer het aantal toegelaten personen tot de wachtruimte, markeer ruimtes op vloer om de 1,5 meter tot elkaar te borgen.
- Markeer ruimtes op vloer om de 1,5 meter tot elkaar te borgen.
- Verwijder niet noodzakelijke middelen uit de wachtruimte, zoals tijdschriften, folders, speelgoed, geen koekjes, etc. en stel de drankautomaat buiten gebruik.

6.2.7 Toilet, was- en omkleedgelegenheid

- Toiletten zijn gesloten voor derden. Alleen bij hoge nood kan deze worden geopend. Mensen kunnen daar wel hun handen wassen.
- Zorg voor voldoende (aanvulling van) (vloeibare)zeep en materialen om handen af te drogen. Gebruik bij voorkeur handdoeken voor eenmalig gebruik van stof of papier.
- Toiletten worden dagelijks of meerdere keren per dag gereinigd en gedesinfecteerd, inclusief kranen, deurknoppen, lichtknoppen, etc. waarmee veelvuldig contact is. Hierbij worden persoonlijke beschermingsmiddelen gebruikt. De schoonmakers moeten goed beschermd zijn, geef dat aan en verwijst naar de link van de schoonmaaksector:
<https://www.ras.nl/corona/protocolwijzer/>
- Communiceer dat het toilet doorgespoeld dient te worden met de klep dicht. (i.v.m. mogelijke overdracht via verspreiding door de lucht).
- In de was- en omkleedgelegenheid wordt 1,5 meter onderlinge afstand gehouden. Indien de ruimte dit niet toelaat, wordt voorkomen dat er piekdrukke ontstaat door eind- en begintijden te spreiden.

6.2.8 Examen bij het CBR

- Houd je aan de regels die bij het CBR gelden ten aanzien van het hygiëne protocol (thuis blijven bij ziekteverschijnselen, handen desinfecteren e.d.)
- Voorafgaand aan het examen desinfecteert de examenkandidaat zijn deel van de auto (hendel portier, stuur, bedieningspanelen, sluiting veiligheidsgordel, folie) en de examinerator het deel van de auto waar hij zit (dashboard, folie, deurehendel, sluiting veiligheidsgordel).
- Zorg voor een bak/zak in de auto waar de vuile doekjes in gedeponeerd kunnen worden.
- De rij-instructeur mag tijdens het examen niet aanwezig zijn bij de gesprekken en mag ook niet meerijden.
- Van belang is dat tijdens het motorexamen AVD (deelneming) de opleider aanwezig is in de volgauto van de examinerator. Dit heeft op dit moment een verplicht karakter. Dat betekent tevens dat de eisen aan het volgvoertuig moeten voldoen aan de hygiëne-eisen (analoog aan B). Afhankelijk van de adviezen van TNO kan het nodig zijn om een andere aanpak voor het volgen te introduceren. CBR onderzoekt hiertoe de mogelijkheden op dit moment.
-

- Onderzocht wordt of het mogelijk is dat de rijinstructeur wél mee kan luisteren bij het eindgesprek door een telefoonverbinding tussen examenkandidaat en rijinstructeur. De rijinstructeur zet de telefoon op mute.
- Bij voorkeur wacht de rijinstructeur buiten tijdens het examen. Binnen geldt de regel van 1,5 meter afstand. Kan dit niet geborgd worden, dan mag men het pand niet in.
- Er staat bij veel locaties een toezichthouder bij de deur. Soms is ook een toezichthouder in het pand aanwezig.
- Het uitslagformulier wordt alleen door de examiner getekend in bijzijn van de kandidaat. Hierdoor hoeft de tablet van de examiner niet door de examenkandidaat aangeraakt te worden.
- Er staan schermen op de tafels tussen examiner en examenkandidaat.
- Er zijn looproutes aangebracht.
- De examenkandidaat moet ter plekke zijn ID-bewijs desinfecteren voordat hij dit aan de examiner geeft.
- Bij bromfietsexamens desinfecteert de examenkandidaat de oordopjes voordat hij deze terug geeft aan de examiner.
- Bij theorie-examens desinfecteert de examenkandidaat voor gebruik het touchscreen van de aanmeldzuil.

7. Handhaving

- Directie/vestigingsmanager is verantwoordelijk voor handhaving van het protocol.
- Per vestiging wordt aangeraden om een COVID19-verantwoordelijke aan te stellen, die continue aandacht heeft voor de risico's van COVID19 en een veilige werkwijze en die fungeert als aanspreekpunt en maatregelen/hulpmiddelen organiseert. Denk hierbij aan de preventiemedewerker.
- Eén keer per maand brengt de COVID19-verantwoordelijk een update uit met daarin aandacht voor de laatste RIVM-inzichten, aandachtspunten en best practices op het gebied van naleving van dit protocol.
- Medewerkers worden aangemoedigd elkaar en derden aan te spreken op het gewenste gedrag.
- Met betrekking tot buitenruimtes zoals parkeergarages, op straat, op bedrijventerreinen, etc. wordt afstemming gezocht met de gemeente.

8. Communicatie

De Rijksoverheid heeft een uitgebreide hoeveelheid campagnemiddelen (posters, flyers etc.) met uitleg over de richtlijnen van het RIVM en praktische aanwijzingen over hoe de verspreiding van het COVID19-virus tegen te gaan. Via deze [link](#) kunt u deze downloaden. Deze posters en flyers kunt u gebruiken binnen uw bedrijf. Er is ook materiaal beschikbaar voor laaggeletterden. Sociale partners hebben hun eigen kanalen om te communiceren.

Dit protocol dient als basis van waaruit aangesloten branchepartijen hun achterban informeren met eigen formats / communicatiemiddelen.

Zo mogelijk worden standaard voorbeeldformulieren ter beschikking gesteld die bedrijven/medewerkers kunnen inzetten naar hun klanten/leveranciers/contacten. Bedrijven communiceren deze werkwijze met hun klanten en leveranciers.

9. Totstandkoming

Dit algemene protocol voor de Rijsholenbranche is tot stand gekomen door samenwerking tussen de brancheverenigingen (BOVAG, FAM, LBKR, VRB), ANWB Rijopleidingen, KNMV, CBR en IBKI met als

doel één gezamenlijk protocol, dat werkbaar is voor consumenten, medewerkers en ondernemers binnen de rijnschoolbranche.

10. Visuele middelen

Iedere branchevereniging kan hier naar eigen look & feel de communicatie middelen inzetten en displayen.

11. Contactpersonen van de betrokken organisaties:

ARBO-gerelateerde vraagstukken

- Arbode Consultancy, Ir. Ruud van de Laar, arbeidshygiënist, rvdlaar@arbode.nl

Vragen ondernemers binnen branchevereniging

- BOVAG, Fedde Monsma, Manager Werkgeverszaken BOVAG, feddemonsma@bovag.nl
- BOVAG, Jurrien Kamst, Branchemanager Rijscholen BOVAG, jurrienkamst@bovag.nl
- FAM, Ruud Rutten, Voorzitter FAM ruud@ruudrutten.nl
- FAM, Jean-Paul Lam, Bestuur FAM jp@paullam.nl
- LBKR, Jos Post, Voorzitter LBKR, jost00@gmail.com
- VRB, Jos van Zuylen, Voorzitter Vereniging Rijschool Belang VRB, voorzitter@vrb.nu
- VRB Irma Brauers Steijns, Secretaris Vereniging Rijschool Belang VRB, vrb_secretaris@vrb.nu
- ANWB Rijopleidingen, Sander Borsten, Directeur ANWB Rijopleiding, sborsten@anwb-rijopleiding.nl
- KNMV, Arjan Everink, Hoofd afdeling Verkeer en Rijopleidingen, a.everink@knmv.nl
- CBR, Ed Eering, Operationeel manager Rijvaardigheid. Rijvaardigheid.secretariaat-Arnhem@cbr.nl
- IBKI, Team WRM, info@ibki.nl

Disclaimer

Dit protocol is met de grootste zorg samengesteld. In geval van mogelijke onjuistheid in de informatie worden de auteurs graag hiervan op de hoogte gesteld. De inzichten met betrekking tot het COVID19-virus wisselen snel. De laatste versie van dit protocol is op te vragen via de betrokken organisaties of vindt u op de website van deze partijen. Dit protocol wordt indien nodig aangepast aan de laatste stand van de wetenschap en/of veranderde richtlijnen van de overheid. De werkgever, dan wel zelfstandig ondernemer is en blijft verantwoordelijk voor de beoordeling van de veiligheid in zijn/haar organisatie en dient de genoemde maatregelen toe te passen in relatie tot de specifieke omstandigheden in zijn/haar organisatie. De auteurs kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor enige onjuistheid in de informatie.

Bijlage 1: Poster van de overheid

Stop de verspreiding van het coronavirus

We krijgen het coronavirus alleen onder controle als iedereen het volgende doet:

Blijf zoveel mogelijk thuis.

Ga alleen naar buiten als dat nodig is. Bijvoorbeeld om boodschappen te doen, of voor een frisse neus. Doe dat niet met meer dan drie personen. Werk thuis als het kan.

Blijf thuis bij verkoudheidsklachten. Krijg je daar ook koorts en/of benauwdheid bij, dan moet iedereen in het huishouden thuisblijven.

Houd 1,5 meter afstand.

Het coronavirus verspreidt zich vooral door hoesten en niezen. Houd daarom 1,5 meter afstand van anderen (twee armlengtes). Ook op straat, in de supermarkt en in het park. Zo word jij niet ziek, en zorg je ervoor dat je anderen niet ziek maakt.

Was vaker je handen.

Was je handen meerdere keren per dag met water en zeep. Zeker als je buiten bent geweest.

Hoest en nies in de binnenkant van je elleboog.

Gebruik papieren zakdoekjes.

Schud geen handen.

Deel deze maatregelen met je familie, vrienden en buren.

**alleen samen krijgen we
corona onder controle**

Meer informatie:
rijksoverheid.nl/coronavirus
of bel 0800-1351

Bijlage 2: Beoordelingskader Ministerie EZK

Sectorprotocollen worden ontwikkeld langs afgestemd kader

Minimum-eisen	Regels		Toelichting van maatregelen om de branche veilig te laten werken voor iedere stakeholder (bijv. medewerkers, klanten, leveranciers). RIVM richtlijnen aanvullen met specifieke maatregelen voor de brancheomgeving. Maatregelen zijn zo concreet mogelijk geformuleerd (bijv. max. 5 personen per 100 m ² , handenwassen na elke handeling X) en bevatten ten minste de elementen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Afstand houden (bijv. 1,5 meter, eenrichtingsverkeer aanbrengen, schotten, werken in shifts / op afspraak) ▪ Bescherming (bijv. maskers, handschoenen, welke deuren kunnen openblijven om contact te voorkomen) ▪ Hygiëne (bijv. handenwassen, handsanitizer bij ingang, dagelijkse ontsmetting)
	Uitwerking	Handhaving	Toelichting hoe de onderneming de maatregelen handhaaft (bijv. medewerker aangesteld om proces te begeleiden, medewerkers spreken elkaar en klanten aan op gedrag en geven bij binnenkomst mondelinge instructie). Verwijzing naar benodigde handhaving door inspecties (indien van toepassing)
		Voldoende breed	Toelichting dat maatregelen betrekking hebben op alle onderdelen / locaties binnen de onderneming (bijv. ingang, magazijn, toiletten, kassa)
		Communicatie	Toelichting dat protocol op alle stakeholders van toepassing is (bijv. medewerkers, klanten, leveranciers). Maatregelen worden zo begrijpelijk en specifiek mogelijk gecommuniceerd (bijv. kom met max 2 personen) en op meerdere plekken herhaald (bijv. website, ingang, etalageruit, toiletten) Maatregelen communiceren het gewenste bedrag en niet het ongewenste gedrag
		Totstandkoming	Toelichting dat protocol tot stand is gekomen met diverse brancheverenigingen, werknemers en maatschappelijke partners (indien van toepassing)
Waardevolle toevoegingen	Vernieuwend		Inspirerende / innovatieve maatregelen (bijv. toepassing van digitale oplossingen, nieuwe verdienmodellen en kansen van de 1,5 meter economie)
	Visueel aansprekend		Maatregelen zijn visueel aansprekend gepresenteerd

Bijlage 3: Infographic gebruik PBM's

Rijksoverheid

1 april 2020

Stop de verspreiding van het coronavirus

Hygiëne: wat moet je doen?

Was vaker je handen.

- Was je handen ten minste 20 seconden lang met water en zeep. Zorg je daarna goed.
- Was je handen in elke gewenste richting van buiten naar binnen, achtervanden naar je neus, onder het vuis, en rond je vuis, en naar de ellebogen.

Hoest en nies in de binnenkant van je elleboog.

Gebruik papieren zakdoekjes om je neus te snuiten.

- Gebruik zakdoekjes weg te gooien.
- Was na het snuiten altijd je handen.

Schud geen handen.

Houd 1,5 meter afstand.

- Behoud je afstand tot uw gezinsleden.
- Doorheen verschillende afscheidsgroeten is de kans klein dat iemand elkaar aanraakt.

Blijf zoveel mogelijk thuis.

Houd 1,5 meter afstand.

Was vaker je handen.

Waar mogelijk: draag een mondkapje.

alleen samen krijgen we corona onder controle

1

Handboek medische PBM's

RICHTLIJNEN HANDEN WASSEN

-

1 Maak je handen nat onder de kraan.
-

2 Doe wat zeep op je natte handen.
-

3 Wrijf je handpalmen samen.
-

4 Wrijf en was je vingers en vingertoppen.
-

5 Wrijf en was je polsen.
-

6 Wrijf en was je duimen.
-

7 Wrijf en was tussen je vingers.
-

8 Spoor je handen grondig af.
-

9 Droog je handen met papieren handdoekjes.
-

10 Breng waterafstootvermogen aan op je handen en wrijf het in op alle gewenste delen.

Werken met handschoenen

Uittrekken

-

1 Pak de handschoenen ter hoogte van de handpalmen aan de buitenkant vast.
-

2 Trek de handschoenen omhoog en schuif de handschoenen van de hand af.
-

3 Was de handschoenen in de putje van de andere hand of gaas doek in de vuilnisbak.
-

4 Pak de binnenkant van de andere handschoen vast. Neem deze binnenkant buitenzijde binnenzijde in het afval.
-

5 Geef de handschoenen in de vuilnisbak.
-

6 Was na het gebruik van handschoenen opnieuw je handen volgens de '10-steps handen wassen'.

Aandachtspunten

- Na gebruik van de handschoenen zijn deze aan de buitenkant vies, ook al zie je dat niet altijd. Daarom is het belangrijk het in afval niet met je handen te gooien.
- Er kunnen kleine gaatjes in de handschoenen hebben gevallen. Daarom is het essentieel dat je handen na gebruik van de handschoenen extra wordt gewassen.